

Právní rozbor žaloby podané dne 24. května 2019 ve věci C-401/19 – Polská republika v. Evropský parlament a Rada Evropské unie a možnosti intervence České republiky jako vedlejšího účastníka na straně Polské republiky v dané věci

Shrnutí návrhu:

Dle oznámení o podání žaloby ze dne 12. 8. 2019 č. 2019/C 270/24 Polská republika v žalobě požaduje určení neplatnosti čl. 17 odst. 4 písm. b) a čl. 17 odst. 4 písm. c) in fine (to znamená formulace „a vynaložil veškeré úsilí k zamezení jejich budoucímu nahrání v souladu s písmenem b)“) směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/790 ze dne 17. dubna 2019 o autorském právu a právech s ním souvisejících na jednotném digitálním trhu a o změně směrnic 96/9/ES a 2001/29/ES (dále jen „Směrnice“) a uložení náhrady nákladů řízení Evropskému parlamentu a Radě Evropské unie. Podpůrně, pokud Soudní dvůr dospěje k závěru, že napadená ustanovení nelze oddělit od ostatních ustanovení článku 17 Směrnice bez změny obsahu právní úpravy obsažené v tomto článku, požaduje Polská republika určení neplatnosti článku 17 Směrnice v plném rozsahu.

Polská republika uvádí, že napadená ustanovení směrnice 2019/790 jsou v rozporu s právem na svobodu projevu a informací, které zaručuje článek 11 Listiny základních práv Evropské unie.

Právní argumentace:

Polská republika v návrhu uvádí, že uložit poskytovatelům služeb pro sdílení obsahu online povinnost vynaložit veškeré úsilí k zajištění nedostupnosti konkrétních děl a jiných předmětů ochrany, o nichž mu nositelé práv poskytli relevantní a nezbytné informace [čl. 17 odst. 4 písm. b) směrnice 2019/790], a povinnost vynaložit veškeré úsilí k zamezení budoucímu nahrání děl nebo jiných předmětů ochrany, u nichž od nositelů práv obdržel dostatečně odůvodněné oznámení (čl. 17 odst. 4 písm. c) in fine směrnice 2019/790), znamená, že poskytovatel, aby se vyhnul odpovědnosti, musí zavést předběžné automatické ověřování (filtrování) obsahu sdíleného online a tudíž preventivní kontrolní mechanismy. Takový mechanismus zasahuje do práva na svobodu projevu a informací a nespĺňuje požadavek přiměřenosti a nezbytnosti omezení tohoto práva.

Argumentace se vedle čl. 11 Listiny základních práv evropské unie (dále jen „Charta“) odvolává rovněž na úpravu svobody projevu v čl. 10 Evropské úmluvy o ochraně základních práv a svobod a čl. 53 Charty, který zaručuje výklad ustanovení Charty v souladu s Úmluvou. Žaloba dále argumentuje i odkazem na právní úpravy svobody projevu a práva na informace obsažené v ústavách členských států zejména pokud jde o ústavně zakotvený zákaz cenzury.

V souladu s čl. 11 odst. 1 Charty má „každý právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování veřejné moci a bez ohledu na hranice.“ Toto právo je třeba chápat nejen jako svobodu spočívající v zákazu státní moci zasahovat do šíření informací, ale i jako právo, aby státní moc aktivním jednáním ať už v oblasti legislativní či faktické chránila svobodu projevu a právo šířit informace v případech, kdy jsou ohroženy ze strany soukromých subjektů.

Svoboda projevu nezbytná pro důstojnost a autonomii jednotlivce a zároveň je jedním z nejdůležitějších nástrojů pro zajištění plurality, tolerance a otevřenosti, tedy hodnot, bez nichž nemůže demokratická společnost fungovat. Právo šířit a přijímat informace, jaké šířitel uzná za vhodné, je klíčové pro výměnu a formování názorů a postojů ve společnosti.

Z rozsudků Soudního dvora EU přitom jednoznačně vyplývá, že je to právě internet, který je dnes nejčastějším nástrojem, jehož prostřednictvím jsou svoboda projevu a právo přijímat a šířit informace realizovány.¹ Proto také šíření informací prostřednictvím internetu podléhá ochraně čl. 10 Úmluvy a čl. 11 Charty.

Za klíčový problém napadené právní úpravy považuje žaloba skutečnost, že poskytovatel služeb pro sdílení obsahu online je povinen ještě předtím, než dojde ke zveřejnění obsahu posuzovat, zda k tomuto zveřejnění může dojít. Tento postup jde zásadně nad rámec postupu zakotveného v čl. 17 odst. 1 a čl. 17 odst. 4 písm. c) Směrnice, které upravují povinnost poskytovatelů reagovat na oznámení porušení zákona ze strany držitelů práv a obsah porušující autorská práva neprodleně odstranit. To znamená, že napadená právní úprava má za cíl zavést preventivní kontrolu obsahu nahrávaného uživateli, která bude prováděna ještě v okamžiku, kdy neexistuje dosud žádné podezření na neoprávněný zásah do autorských práv.

Napadená ustanovení neobsahují ani jednoznačné limity takové úpravy a výslovně stanoví, že poskytovatel má vynaložit „veškeré úsilí“. Ačkoli konkrétní podoba má být věcí národní transpozice Směrnice, tak faktem je, že toto lze splnit pouze zavedením automatizovaných filtrů, které budou bránit nahrávání obsahu, neboť využití řešení zahrnujících i lidský faktor by bylo s ohledem na obrovský objem a různorodost autorsky chráněného obsahu pro svoji finanční i technickou náročnost nemožné. Veškerý obsah, který má být sdílen na internetu tedy bude podroben automatizovanému filtrování bez ohledu na kroky autorů či držitelů práv a bez ohledu na to, zda jde o obsah, který porušuje autorská práva.

Napadená ustanovení odporují rovněž zákazům obsaženým v čl. 17 odst. 8 (zákaz zavedení obecných povinností v oblasti dohledu) a činí fakticky nemožným splnění povinnosti poskytovatelů obsažených v čl. 17 odst. 9 Směrnice (zavedení účinných a rychlých mechanismů nápravy při neoprávněném zásahu do svobody projevu či práva na informace). S ohledem na užití automatizovaných filtrů pak zůstanou ilusorní i výjimky obsažené v čl. 17 odst. 7 Směrnice (kritika, recenze, citace, parodie atd.) To vše vede k vnitřní protichůdnosti povinností zakotvených v jednotlivých ustanoveních čl. 17 Směrnice.

Směrnice tak fakticky boří systém vyvážených povinností držitelů práv zjistit a oznámit poskytovateli porušení práva na straně jedné a povinností poskytovatelů služeb neprodleně smazat obsah porušující autorská práva na straně druhé, který je možno považovat za proporcionální z pohledu možného zásahu do jednotlivých chráněných základních práv a svobod. Nekonkrétní ustanovení čl. 17 pak

¹ Srovnej Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 1. 12. 2015 ve věcech Cengiz and others v Turkey, 48226/10 a 14027/11

odporují požadavkům na konkretizaci limitů zásahů do základních práv, které vyžaduje ve své judikatuře Soudní dvůr EU.²

Nad rámec žaloby je třeba zdůraznit i rizika spojená se zásahem do dalších základních práv a svobod, zejména do práva na ochranu soukromí či ochranu osobních údajů. Preventivní analýza obsahu bude vždy nezbytně spojena i s přístupem (buť třeba náhodným) k soukromým informacím či osobním údajům, které jsou chráněny. Směrnice v čl. 17. odst. 9 sice uvádí, že plnění povinností dle tohoto článku „...nesmí vést k identifikaci jednotlivých uživatelů ani ke zpracování osobních údajů jinak než v souladu se směrnicí 2002/58/ES a nařízením (EU) 2016/679“, nicméně je otázkou, jak lze vůbec posuzovat oprávněnost sdílení autorského díla, pokud je zakázáno identifikovat uživatele, tedy potenciální smluvní partnery, kteří mohou k užití díla udělit licenci. Rovněž je iluzorní představa, že při plošné předběžné kontrole nebude přistupováno k informacím, které je možno považovat za osobní údaje. Vytváří se tak obrovský prostor pro zneužívání tohoto přístupu ze strany poskytovatelů za účelem vytěžování informací o konkrétních osobách pod záminkou plnění právní povinnosti stanovené napadenými ustanoveními.

Intervence České republiky na straně Polska

ČR má na základě čl. 40 Statutu Soudního dvora ve spojení s čl. 129 až 132 Jednacího řádu Soudního dvora možnost vstupovat jako vedlejší účastník do řízení vedených mezi jinými subjekty na podporu jedné ze stran sporu. Žádost o vstup do řízení se podává ve lhůtě šesti týdnů ode dne zveřejnění oznámení o zahájení tohoto řízení v Úředním věstníku EU. K tomuto oznámení došlo pod č. 2019/C 270/24 dne 12. 8. 2019. Po vstupu do řízení a obdržení procesních písemností je vedlejšímu účastníkovi umožněno předložit k věci své písemné vyjádření, případně se účastnit ústního jednání.

Princip zákazu cenzury je součástí ústavního pořádku jak v Polsku, tak v České republice (konkrétně v čl. 17 odst. 3 Listiny základních práv a svobod) a řadě dalších evropských států. Míra, v níž mohou napadená ustanovení zasáhnout do oblasti svobody slova a práva na informace, jakož i dalších základních práv a svobod (zejména práva na soukromí a práva na ochranu osobních údajů) je obdobná ve všech zemích EU. Stejně tak se České republiky týkají i technická omezení, která fakticky neumožňují transpozici Směrnice při respektování protichůdných povinností a zákazů, které obsahuje čl. 17 Směrnice. To samo o sobě ohrožuje možnosti splnit povinnost a transponovat Směrnicí včetně napadených ustanovení ve lhůtě pro transpozici, která uplyne dne 7. června 2021.

Zpracoval dne 2. 9. 2019

Mgr. Jan Vobořil, Ph.D., v.r.

advokát a výkonný ředitel luRe

² Srovnej Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 8. 4. 2014 ve věci Digital Rights Ireland, ve spojených věcech C-293/12 a C-594/12